

Oslo, 9. juni 2009
Vår ref: 747/09/ AC/hs

Innspill til Helse- og omsorgskomiteens arbeid med Ot.prp.nr.90

Norsk Psykologforening viser til *Ot.prp. nr. 90 (2008-2009): Om lov om forklaringsplikt, taushetsplikt mv. for utvalg som skal undersøke forhold knyttet til at personer med kjent psykisk lidelse har tatt liv.*

Psykologforeningen støtter regjeringens gode intensjoner om å avdekke eventuell systemsvikt i forbindelse med at mennesker med kjent psykisk lidelse har tatt liv. Vi mener imidlertid at lovforslaget tilsidesetter grunnleggende personvern hensyn og kan få flere alvorlige konsekvenser. Vi mener også at departementet allerede har materiale fra tidligere utredninger som svarer på de fleste av de spørsmålene man nå igjen stiller.

Flere sentrale problemstillinger i lovforslaget trenger nærmere avklaring:

- Pasienter og pårørende har gitt informasjon etter gjeldende bestemmelser i helsepersonelloven. Vil unntak fra taushetspliktbestemmelsene i helsepersonelloven og pasientrettighetsloven bryte med Grunnlovens § 97 med forbud mot å gi en lov tilbakevirkende kraft?

Saken har paralleller til Pasientrettighetsloven. Da denne loven ble vedtatt i 1999, styrket den pasientenes innsynsrett i journalen (og dermed innsyn i såkalte "komparentopplysninger"). Den gang forutsatte departementet selv at bestemmelsene ikke kunne ha tilbakevirkende kraft (jfr. eksempelvis innspill fra Datatilsynet til Helse- og omsorgskomiteen datert 29.05.09.)

- Som hovedregel skal samtykke innhentes fra en pasient dersom andre skal gis innsyn i journal. Dette er et viktig prinsipp i pasientrettighetene. Det er ikke lagt til grunn at samtykke er forsøkt i forbindelse med Olsen-utvalgets arbeid.
- Er det rimelig at helsepersonell skal ha en forklaringsplikt ovenfor utvalget som går lengre enn forklaringsplikten ovenfor domstolene, jamfør tvistelovens § 22-5 og straffeprosesslovens § 119?
- Hvilke konsekvenser vil en opphevelse av taushetspliktbestemmelsene få for pasienters tillit til sin behandler - en tillit som er grunnleggende for å oppsøke hjelp, og en forutsetning for at rett hjelp kan ytes og er effektiv?
- Hvilken risiko innebærer helsepersonelles forklaringsplikt på eventuell selvinkriminering (å gi opplysninger som kan brukes mot en selv)? Dette må sees opp

i mot kravet om fri bevisførsel i norsk rettspraksis, som innebærer at alt bevismateriale kan bli brukt i en retts sak uavhengig av eventuelle forhåndsbegrensninger og lovnader om immunitet. Kan da departementet love en slik immunitet?

Mye av den kunnskapen Olsen-utvalget søker, eksisterer allerede:

- I Rasmussen-utvalgets innstilling til Sosial- og helsedepartementet i desember 1998 ble det konkludert med svikt både i kommune- og spesialisthelsetjeneste og i kompetanse innen vurdering og risikovurdering.
- I et brev til Sosial- og Helsedirektoratet av 10.10.06 redegjør Helsetilsynet for flere forhold knyttet til risikovurdering og arbeidet for å avdekke svikt og mangler i forbindelse med drap. Blant annet avdekket et systemtilsyn i 2003 at halvparten av virksomhetene i psykisk helsevern har mangelfulle samhandlingsrutiner og at pasienter ble skrevet ut uten tilstrekkelig utredning og avtale om oppfølging. Senere i samme brev vises det til at tilsyn i forbindelse med saker der person med psykisk lidelse har begått drap, kunne knyttes direkte til systemsvikt/mangel på samhandling. Hva ville tilsvarende resultater vært i dag?
- I Tidsskrift for Norsk Psykologforening nr 6 2009 hevder NTNU-professor Kirsten Rasmussen at metodene for å predikere risiko har bedret seg vesentlig de siste årene, og at det etter hvert finnes evidens for effektive tiltak for å redusere denne risikoen.

Våre spørsmål er:

- På hvilken måte har departementet og regjeringen forsikret seg om at allerede eksisterende kunnskap og utredningsmuligheter (Helsetilsyn og politi) er vurdert og utnyttet før en vedtar loven om forklaringsplikt og unntak fra taushetsbestemmelser?
- På hvilken måte har departementet forsikret seg om at virksomheter i psykisk helsevern er forbedret i forhold til tidligere avdekkede feil og mangler?
- På hvilken måte er det systematisk satt i gang tiltak for å gjøre ny kunnskap om risikoreduksjon tilgjengelig hos de fagpersoner som skal utøve faglighet og skjønn i de enkelte tilfeller – som til daglig har behandlingsansvar og ansvar for at de riktige vurderinger og tiltak settes i verk rundt den enkelte?

Oppsummering:

Norsk Psykologforening mener Ot.prp. nr. 90 kan få vidtgående konsekvenser både for personvernet og det skjøre tillitsforholdet mellom behandler og pasient. Sentrale juridiske spørsmål om blant annet forklaringsplikt og selvinkriminering er uavklart og kan vise seg å være rettsikkerhetsmessig problematisk.

Psykologforeningen vil dessuten påpeke at tidligere utredninger (Rasmussenutvalget 1998) sammen med nyere internasjonale forskningsresultater allerede i dag gir et solid fundament for regjeringen til å handle i tråd med det Alvoret som trippeldrapet i Tromsø og tilsvarende tragedier tilsier. Det synes forhastet å basere Olsen- utvalgets arbeid på radikale brudd med taushetspliktens bestemmelser (jf Ot.prp. nr. 90), før man har sikret at foreliggende utredningsmuligheter v/ helsetilsyn og politi, og andre foreslåtte forbedringstiltak, er iverksatt.

Vi anbefaler derfor Helse- og omsorgskomiteen å si nei til forslaget til *Om lov om forklaringsplikt, taushetsplikt mv. for utvalg som skal undersøke forhold knyttet til at personer med kjent psykisk lidelse har tatt liv (Ot.prp. nr. 90 (2008-2009))*.

Med vennlig hilsen
Norsk Psykologforening

Tor Levin Hofgaard
President

Vedlegg:

Kirsten Rasmussen: Psykisk lidelse og vold, s. 546-547 i Tidsskrift for Norsk Psykologforening juni 2009, Vol 46